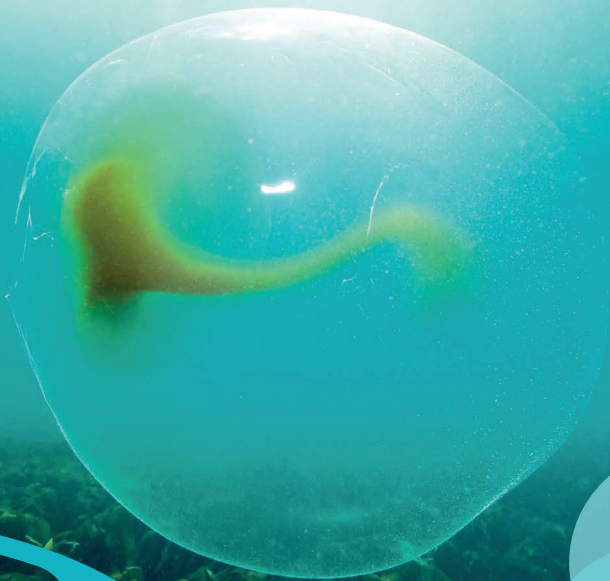

UNDERLEGE

Kjempeblekksprut? Eller gamle hoppeballar!?
Kva er det eigentleg som skvulpar under havoverflata?

Tekst: **GRETHE BRANDSØ / NTB**

GELÉBALLAR

For eit par år sidan vart det funne fleire rare «geléballar» langs kysten av Noreg. Desse ballane låg og duva nede i sjøen. Dei var store – omtrent ein meter i diameter – og ingen var sikre på kva det eigentleg var. Havforskarane fekk mange forslag. Kunne det vere havfrueegg? Kanskje det var utanomjordiske skapningar! Eller var det gamle hoppeballar som var slengde i sjøen?

Men dei mystiske geléballane skulle vise seg å vere noko heilt anna.

– DNA-analysar fortel oss at dei er blekkspruteegg, opplyser forskar Halldis Ringvold i Sea Snack Norway til Nysgjerrigper.

– Vi har høyrte om slike geléballar tidlegare, og vi har jo hatt ein mistanke om at det kunne vere blekkspruteegg. Men geléball-funn er sjeldne, og ingen har greidd å ta prøver av dei – for no, fortel Halldis.

Brusflaske til laboratoriet

Det var to dykkarar som til slutt greidde å knipe laus ein bit av ein geléball. Dykkarane hadde tilfeldigvis oppdaga

ein geléball i sjøen under eit dykk.

– Den eine dykkaren hadde med seg ei halvliters brusflaske. Han klemde ut innhaldet i flaska i vatnet og sette så flasketuten inn til geléballen, fortel Halldis.

På den måten vart ein bit av den store geléballen soga inn i flaska. Og dermed kunne dykkaren forsyne forskarane med ein bit geléball – ei såkalla vevsprøve – som kunne gentestast.

Store egg = kjempeblekksprut?

No når du har lese dette, lurar du kanskje på om det er lurt å halde fram med å bade i sjøen? Det må jo vere snakk om gigantiske blekksprutar, sidan dei legg så store egg!

– Nei då, slapp heilt av, roar Gro van der Meeren. Ho er biolog ved Havforskningsinstituttet i Bergen.

– Ein geléball er ikkje eitt stort egg. Ballen er derimot ein vernande kokong for hundretusenvis av bitte små egg som ligg inne i «geleen», forklarar ho.

Egga blir etter kvart klekte til knøttsmå larvar. Og når desse miniblekksprutane kan greie seg sjølv, bryt dei ut av den vernande geleen.

– Geléballane fungerer omtrent som barnehagar, forklarar Gro.

Runde såpebobler

Blekkspruten som har lagt egga – og laga gelé-barnehagane – har det vitskaplege namnet *Illex coindetii*. På norsk kallar vi han «sørleg kortfinna, tiarma blekksprut». Han er kjend frå Noreg i nord til Middelhavet og kysten av Afrika i sør. Og denne blekkspruten er ikkje meir enn cirka ein halv meter lang – eller nesten ein meter frå armspiss til armspiss, dersom han strekkjer ut armene.

– Det er derfor geléballane blir runde og cirka ein meter i diameter, avslører Gro van der Meeren. Ho forklarar:

– Blekkspruten bruker armene som eit slags stativ og «blæs opp» geléballen – sannsynlegvis med munnen. Omtrent som han ville blåse opp ei såpeboble! Så fyller blekkspruten geléboba med egg.

▲ Sørleg kortfinna tiarma blekksprut.

Oppgaver til «Underlege geléballar»

UNDERLEGE

Kjempeblekksprut? Eller gamle hoppeballar!
Kva er det egentleg som skvulpar under havoverflata?

Tekst: GRETHE BRANDSØ / NTB

GELÉBALLAR

For eit par år sidan vart det funne fleire rare «geléballar» langs kysten av Noreg. Desse ballane er og dura nede i sjøen. Dei var store – omtront ein meter i diameter – og ingen var dikra på Eya det eigenleg var. Havforskarane fekk mange forslag. Kanne det vere havfrusegg? Kanne det var utanomjordiske skapningar! Eller var det gamle hoppeballar som var stengde i sjøen!

Men det mystiske geléballane skulle vise seg å vere noko heilt anna.

– DNA-analyser forut oss at det er blekksprutegg, opplyser forskar Hållid Ringvold i Sea Snack Norway til Nysgjerriger.

– Vi har høyrd om slike geléballar tidlegare, og vi har jo hatt ein mistanke om det kunne vere blekksprutegg. Men geléball-funn er sjeldne, og ingen har greidd å ta prøver av dei – før no, fortel Hållid.

Brusflaske til laboratoriet
Det var to dykkarar som til slutt greidd å knippe laus ein bit av ein geléball. Dykkarane hadde tilfeldigvis oppdaga ein geléball i sjøen under ein dykk.

– Den eine dykkarane hadde med seg ei brusflaske brusflaske. Han klemda ut innhaldet i flasken i vannet og sette så brusbottem mot geléballen, fortel Hållid.

På den måten vart ein bit av den store geléballen vegen inn i flasken. Og dermed kunne dykkarane forenye forskarane med ein bit geléball – ei såkalla vevsprøve – som kunne gjenestast.

Store egg = kjempeblekksprut?

No når du har seen dette, lurar du kanskje på om det er lurt å halde fram med å både i sjøen? Det må jo vere smakk om gigantiske blekksprutar, sidan dei legg så store egg!

– Nei då, slapp heilt av, roar Gro van der Meer. Ho er biolog ved Havforskningsinstituttet i Bergen.

– Ein geléball er ikkje eit stort egg. Ballen er derimot ein vemdande kokong for hundretusenvis av bitte små egg som ligg inne i «gelé», fortel Gro.

Egga blir etter kvart klemt til knøttnar larvar. Og når desse miniblekksprutane kan greie seg sjølv, bryt det ut av den verna rinde geléen.

– Geléballane fungerer omtront som barnehagar, forklarar Gro.

Runde såpebobler

Blekkspruten som har lagt egga – og laga gelé-barnehagane – har det vakkertlege nummer eller codonett. På norsk kallar vi han svingleg kordifina, tjarna blekksprut. Han er kjend frå Noreg i nord til Middelhavet og kysten av Afrika i sør. Og denne blekkspruten er ikkje meir enn cirka ein halv meter lang – eller nusten ein meter frå armene til verna rinde, dersom han strøkkjer ut armene.

– Det er derfor geléballane blir runde og cirka ein meter i diameter, avlærer Gro van der Meer. Ho forklarar:

– Blekkspruten bruker armene som eit slags stavar og blåsa opp geléballen – same prinsippet med månen. Omtront som han ville blåse opp ei såpeboble! Så fyller blekkspruten gelébobla med egg.

Sjetteg krakodilla (Cuvier) blekksprut.

Spørsmål:

- 1) Kva for ein art handlar teksten om?
- 2) Kva er inne i geléballen?
- 3) På kva måte får blekkspruten desse ballane runde?
- 4) I teksten står det om ein barnehage.
Forklar kvifor det ordet er brukt i artikkelen.
- 5) Kva blir eit blekksprutegg til når det blir klemt?
- 6) I teksten står det kor store desse geléballane er. Les og finn ut måla.
Gå ut, mål og teikn opp med krit ein like stor sirkel på bakken.

